

<https://etidning.etc.se/p/dagens-etc/2025-01-03/a/en-illusion-att-fred-byggs-med-nukleart-paraply/4987/1801143/59709427>

En illusion att fred byggs med nukleärt paraply

Sveriges säkerhetspolitik styrs nu av att USA är skyldigt att komma till vår undsättning om vi skulle aktivera Natos artikel 5. Men riktigt så enkelt är det inte. Speciellt inte med Donald Trump som president.

PIERRE SCHORI

Om vi ska tro regering och riksdagsmajoritet så stärker Sverige sin säkerhet genom att ge upp Alva Myrdals, Olof Palmes, Anna Lindhs, Ingvar Carlssons och Margot Wallströms kamp för en kärnvapenfri värld och i stället ställa sig under ett amerikanskt nukleärt ”paraply”, nu i Donald Trumps hand.

Samtidigt ska vi bygga 17 militärbaser som lyder under amerikansk lag, utan förbehåll mot kärnvapenlagring, och förlita oss på några meningar i Natos omdebatterade artikel 5.

Här finns kärnvapnen

I en utförlig analys i New York Times (17/12) beskrivs hur USA:s president har ”total makt över nationens nukleära arsenal”. Och:

”Han kan när som helst på egen befallning slå till med ett förebyggande anfall mot vilket mål som helst i världen. En livsförändrande vedergällning och ett totalt kärnvapenkrig skulle bli näst intill oundvikligt.”

Tidningen fortsätter:

”President Putin fortsätter att hota med att eskalera sitt krig mot Ukraina med kärnvapen. Indien och Pakistan beräknas ha 170 kärnvapen vardera men utökar nu sina arsenaler. Kina planerar att till 2030 fördubbla sin arsenal på 500 stridsspetsar medan Nordkorea har utvecklat missiler som kan nå Amerika. Kriget i Gaza hotar att sprida sig till en vidare regional konflikt. Israel har redan kärnvapen och Iran närmar sig byggandet av en bomb, vilket i sin tur ökar risken av en kaskadliknande spridning i hela Mellanöstern.”

Idag finns flera områden i världen som utgör kärnvapenfria zoner: Latinamerika och Karibien, södra Stilla havet, Sydostasien, Centralasien och Afrika. De omfattar mer än 50 procent av jordens landyta, varav 99 procent av allt land på södra halvklotet. Enskilda stater som Österrike har utropat sig som kärnvapenfria zoner. Men Europa utgör ett undantag. Här är amerikanska kärnvapen utplacerade i Belgien, Italien, Nederländerna, Tyskland och Turkiet.

Gått i motsatt riktning

Världen har tidigare förbjudit kemiska och biologiska vapen, klusterammunition och landminor. Och majoriteten av jordens länder röstade år 2017 i FN för ett globalt kärnvapenförbud. Samma år gick Nobels fredspris till den internationella kampanjen för kärnvapnens avskaffande, Ican, och i år påminde Nobelkommittén om domedagsvapnen med sitt pris till den japanska rörelsen för överlevarna från Hiroshima och Nagasaki.

Alva Myrdal fick Nobels fredspris 1982 för sitt arbete mot kärnvapen. Olof Palme krävde i sitt sista tal i FN, 1985, ett globalt kärnvapenförbud. Anna Lindh citerade Palme i ett av sina sista tal, 1 maj 2003:

”Internationell säkerhet måste bygga på ett åtagande om gemensam överlevnad, snarare än på hotet om ömsesidig utplåning.”

Men under tryck från Pentagon och Nato har Sverige, av alla länder, gått i motsatt riktning.

Ta skydd i ett dike

Följden av denna fatala kappvändning framgår tydligt i den broschyr som i dagarna nått oss medborgare från MSB, skriven på regeringens uppdrag. Den har en tungt beväpnad kvinna som dominant blickfång på omslaget. På 32 sidor avhandlas påtagliga risker från extremväder till kärnvapenangrepp.

Kärnvapnen avhandlas i fyra korta meningar:

”Det globala säkerhetsläget ökar risken för att kärnvapen kan användas. Vid anfall med kärnvapen, kemiska eller biologiska vapen, ta skydd på samma sätt som vid ett luftangrepp. Skyddsrum ger bäst skydd. Efter ett par dagar har strålningen minskat kraftigt.”

Därefter kommer en bildsida med texten att det enklaste skyddet utomhus är i en grop eller ett dike, i en tunnel eller vid en mur. Inomhus är det ett rum utan fönster. Källare, garage eller tunnelbanestation under mark ges också som alternativ. Effektivaste skyddet är skyddsrum.

I en kommentar sa Henrik Larsson, enhetschef på MSB, att ”den viktigaste skillnaden mellan informationen som gavs ut 1961 och idag är hur hotbilden ser ut. Då var hotet om ett kärnvapenkrig högt. Idag har vi ett dåligt säkerhetspolitiskt läge, men risken för kärnvapenkrig är lägre”.

Risken har inte minskat

Att risken för kärnvapenkrig skulle vara lägre idag är, som New York Times påpekat, fake news.

Häpnadsväckande är att MSB:s text år 2024 är snarlik de anvisningar som gällde för oss underofficerare i specialutbildningen ABC (atom-, biologiska och kemiska vapen) på P 7 i Ystad för 62 år sedan. Även då skulle vi efter en atombombsexplosion ta skydd under ett bord eller i en källare och sedan komma upp och putsa av varandras radioaktiva avfall.

Om broschyren skriver Svenska läkare mot kärnvapen:

”Experter världen över är överens om att inget land eller organisation har förmågan att hantera en kärnvapenkatastrof. Vi i läkarkåren har i decennier varnat för de ohyggliga humanitära och medicinska konsekvenserna – ingen meningsfull medicinsk insats kan göras.”

Hjälpen är inte självklar

Det andra tunga ämnet gäller Natos artikel 5:

”Om ett Natoland ändå blir angripet kommer övriga länder i alliansen att bidra till försvaret – en för alla, alla för en”, som MSB skriver.

Frågan om hållbarheten i detta löfte granskades nyligen av den amerikanske forskaren Marc Trachtenberg i uppsatsen ”Is there life after Nato”. Samtidigt framträdde USA:s förre Natoambassadör Ivo Dalder på CNN. Hans gissning var att Trump var på väg att lämna Nato till Europa:

– You are on your own now.

Den analysen stämde illa med vad Sveriges Washingtonambassadör Urban Ahlin sa i ett möte i samband med Republikanernas kongress i juli. Ahlin var tvärsäker på att USA skulle komma till undsättning om Stockholm bombades.

Trachtenberg framhåller att USA i grunden endast hade lovat att vidta åtgärder som de ansåg nödvändiga för att ”återställa och vidmakthålla internationell fred och säkerhet”. Han understryker att ett väpnat svar omnämndes men det handlade inte om ett bindande åtagande.

Han citerar utrikesminister Dean Acheson 1949 som hävdade att ”artikel 5 inte betyder att USA med automatik skulle gå i krig om en eller flera av undertecknarna av fördraget skulle utsättas för ett väpnat angrepp”. Acheson tillade att ”under vår konstitution är det enbart kongressen som har makt att förklara krig”. Den blivande utrikesministern John Foster Dulles var mera drastiskt: ”Jag tror att om 500 000 sovjetiska trupper marscherade in i Norge och att presidenten då försökte sända amerikanska trupper till Norge för att driva ut ryssarna, ja, då skulle han behöva få sitt huvud undersökt.”

Vad betyder Bidens löfte?

Trachtenberg menar att det var mer eller mindre överenskommet vid antagandet av artikel 5, att varje allierad hade att överväga hur en attack skulle besvaras i ljuset av både militära realiteter och inhemska politiska realiteter som då var rådande.

Han påtalar att Henry Kissinger 1974 uppmanade amerikanska tjänstemän att upphöra med ”sin obligatoriska försäkran till européerna om nukleära garantier”.

Han citerar uttalanden av dåvarande senatoren Joe Biden 1995: Tror ni att det amerikanska folket är redo att garantera ett nukleärt paraply över Budapest? Tror ni att det amerikanska folket är villigt att använda kärnvapenmakt för att stödja Ukraina om Ukraina och Ryssland hamnar i konflikt?

Mot denna bakgrund kan det löfte som vicepresident Biden gav under sitt Sverigebesök 2016 vara minst lika tryggt som artikel 5:

– Ingen ska kunna missförstå, varken herr Putin eller någon annan, att detta är okränkbart territorium. Punkt. Punkt. Punkt.

Trachtenberg sammanfattar:

”Det har aldrig funnits någon ’helig förpliktelse’ att försvara Nato-Europa. Artikel 5 tvingade inte Förenta staterna att gå i krig mot Ryssland om en allierad attackerades. Istället är några i USA övertygade om att nutida händelser, särskilt kriget i Ukraina, har avslöjat hur bankrutt den politiken är.”

Ger sig in i Ukraina-debatten

Trachtenberg går också in i debatten om vilka garantier som gavs åt de ryska ledarna Gorbatsjov och Jeltsin, framför allt av utrikesminister James Baker år 1990. Han hävdar att president Bill Clinton trots muntliga löften om återhållsam expansion österut av Nato ändå startade en ambitiös utvidgningsprocess i slutet av 1993. Denna omsvängning, menar Trachtenberg, skapade en djup och bestående misstro om Västs ambitioner.

Han citerar ett uttalande från 1996 av Strobe Talbott, dåvarande vice utrikesminister:

”Praktiskt taget alla jag känner i den akademiska världen, journalistiken och utrikespolitiska tankesmedjor var emot utvidgningen.”

Talbotts mentor, den legendariske Rysslandsexperten George Kennan, var även han emot processen:

”Den kommer att ha en motsatt effekt på utvecklingen av rysk demokrati och återskapa en atmosfär av kallt krig samt föra in den ryska utrikespolitiken i en riktning som vi absolut inte kommer att gilla.”

Samma uppfattning framfördes då av 50 framstående amerikaner i ett öppet brev till president Clinton. Bland undertecknarna fanns hökarna i Washingtons högerfalang Paul Nitze, Richard Pipes och Fred Iklé.

Även förre Moskvaambassadören och nuvarande CIA-chefen William Burns var kritisk i sin memoarbok:

”Det kan inte råda någon tvekan om att Putin skulle komma att kämpa hårt emot varje steg i riktning mot att Ukraina ska bli Natomedlem. Det vore den rödaste av alla linjen för den ryska eliten (inte bara Putin).”

Vad kan ersätta Nato?

Vad ska vi göra nu då? frågar Trachtenberg till slut i ”Is there life after Nato”. Även om politiken har varit skadlig, medger han att den inte går att upphäva. Men en vidare utvidgning av alliansen borde undvikas, särskilt för Ukraina, anser han.

I sin text från juli i år spår han att Trump kommer att vinna valet och att det då kommer en radikalt ny utrikespolitik. Han åberopar den skiftning som ägt rum i allmänna opinionen i

USA. Sommaren 2024 var enligt Pew Research Center endast 43 procent av vuxna amerikaner oavsett politisk riktning positiva till Nato, medan 55 procent var negativa.

Trachtenberg menar därför att Europa inte i längden kan förlita sig på att USA kommer att rycka ut till dess försvar.

”Ambitionen måste därför vara att röra sig i riktning mot en värld bortom Nato. Européerna har en samlad BNP som är fem gånger starkare än Rysslands.”

Han besvara själv sin fråga om det finns ett liv efter Nato.

”Javisst, ett starkare europeiskt försvar måste till. Det är hög tid att tänka om.”

Till hans slutord kan detta fogas:

Det är en illusion att tro att fred och framtid byggs med nukleära paraplyer och falska förhoppningar.

• **Tidigare statsråd, FN-ambassadör och utrike talesperson för socialistgruppen i EU-parlamentet.**